

Antrasis Europos gyvenimo kokybės tyrimas

Gyvenimo sąlygos, socialinė atskirtis ir dvasinė savijauta

Santrauka

Įvadas

Per pastaruosius du dešimtmečius Europos diskusija dėl socialinės pažangos ir jos matavimo būdų iš esmės pasikeitė. ES politikų debatuose dėl socialinio pažeidžiamumo ir nepalankios socialinės padėties skurdo sąvoka vis dažniau pakeičiama socialinės atskirties sąvoka. Nepalankios darbo rinkos priegios ir gyvenimo sąlygos daro poveikį dalyvavimui visuomeniniame gyvenime ir socialiniams ryšiams, o tai turi įtakos Europos piliečių gyvenimo kokybei ir veikia jų socialinės atskirties suvokimą. Antrajame Europos gyvenimo kokybės tyrime (EQLS), kurį 2007 m. atliko Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (*Eurofound*), pateikiama išsami 27 ES valstybių narių, Norvegijos ir šalių kandidačių – Kroatijos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos ir Turkijos – gyventojų skirtingos socialinės padėties apžvalga.

Šioje ataskaitoje analizuojama gyvenimo sąlygų, socialinės atskirties ir dvasinės savijautos sąveika. Joje atsižvelgiama į EQLS tyrimo rezultatus, siekiant iširti veiksnius, turinčius įtakos juntamai socialinei atskirčiai, ir jos poveikį dvasinei savijautai. Į tokių veiksnių sąrašą įeina galimybė dalyvauti darbo rinkoje, pajamos ir gyvenimo lygis bei socialinės paramos prieinamumas.

Politinės aplinkybės

Po Europos Sąjungos plėtros 27 ES valstybių narių sąrašą atsirado šalių, kuriose gyvenimo lygis yra daug prastesnis negu pradinėse penkiolikoje valstybių narių (ES-15). Daugelyje iš šių dvylikos naujųjų valstybių narių ir trijose šalyse kandidatėse nedarbo lygis yra didesnis, jose plačiai paplitęs skurdas, o socialinės gerovės infrastruktūra prasta. Dėl šios padėties ypač svarbu plėtoti ES politiką socialinės atskirties ir skurdo srityje.

Politikai yra atsakingi už teigiamų pokyčių skatinimą, kad būtų galima sušvelninti tokius didžiulius gyvenimo lygio skirtumus, galinčius pakenkti sanglaudai ES, ypač tose srityse, kuriose kaip į etalonines grupes atsižvelgiama į kitų, turtingesnių valstybių narių

visuomenės grupes. Todėl siekiant įgyvendinti ES tikslus – pasiekti tvarų ekonomikos augimą, sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, pagerinti socialinę sanglaudą – ypač svarbu sukurti vientisesnę Europą.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai

Bendrieji socialinės atskirties ypatumai

Dauguma Europos piliečių mano esą socialiai integruoti – 86 % respondentų atsakymai į klausimus atitinka socialinės integracijos rodiklius. Kita vertus, 14 % respondentų teigia jaučiantys šokią tokią, o 2 % – stiprią atskirtį. Socialinės integracijos lygis 15 ES valstybių narių yra didesnis, o trijose šalyse kandidatėse ir dvylikoje naujųjų valstybių narių – mažesnis. Apie didžiausią socialinės atskirties lygį pranešama visų pirma Bulgarijoje, Kroatijoje, Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje ir Rumunijoje, o Danijoje, Norvegijoje ir Švedijoje vidutinis socialinės atskirties lygis yra mažiausias.

Makroekonominės aplinkos poveikis

Vidutinis šalyje juntamos socialinės atskirties lygis stipriai susijęs su jos bendroju vidaus produktu (BVP). Tačiau šis ryšys nėra nekintamas. Kai kuriose valstybėse, būtent Skandinavijos šalyse, socialinės atskirties lygis yra žemesnis nei vidutinis, palyginti su kitomis valstybėmis, kaip antai Austrija, Belgija ir Prancūzija, nors jų BVP vienam gyventojui yra toks pats. O kai kuriose ne tokiose turtingose ES valstybėse narės, kaip antai Maltoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje, nepaisant jų mažo BVP, nustatytas aukštas socialinės integracijos lygis. Nedarbo ir skurdo dėl nepakankamų pajamų lygis šalyje taip pat susijęs su socialine atskirtimi, nors kai kurioms šalims labiau sekasi išsaugoti socialinę integraciją, esant dideliame nedarbe.

Mikroekonominiai atskirties rodikliai

Socialinę atskirtį jaučia didesnę nepriteklių ir stresą dėl ekonominių priežasčių patiriantys žmonės. Trijose šalyse kandidatėse ir dvylikoje naujųjų valstybių narių didesnis nepriteklis daug labiau

stiprina juntamą socialinę atskirtį, negu 15 ES valstybių. Nepaisant to, 15 ES valstybių piliečiai jaučia mažesnę atskirtį esant tokiam pat nepritekliui.

Visose šalyse bedarbiai paprastai dažniau nei visos kitos užimtumo grupės jaučia socialinę atskirtį. Dėl nedarbo skirtingose šalyse nustatomas panašus juntamos atskirties lygis, nors realios gyvenimo sąlygos jose gali ir labai skirtis. Paprastai socialinę atskirtį rečiau jaučia aukštesnes pareigas užimantys ir nefizinį darbą dirbantys asmenys.

Socialinės paramos įtaka

Europos piliečių padėtis, susijusi su numanoma galimybe pasinaudoti finansine parama, skirtingose šalyse smarkiai skiriasi. Nors beveik 85 % respondentų teigia, kad patekę į nenumatytą padėtį prireikus galėtų gauti finansinę paramą, paprastai ši procentinė dalis trijose šalyse kandidatėse ir dvylikoje naujųjų valstybių narių yra mažesnė negu 15 ES valstybių. Numanomas šeimos, kaip finansinės paramos teikėjos, vaidmuo skirtingose šalyse taip pat skiriasi – šeimą, kaip pagrindinį paramos šaltinį, nurodė mažiau nei 60 % respondentų trijose šalyse kandidatėse ir dvylikoje naujųjų valstybių narių ir 70 % respondentų 15 ES valstybių. Pagal piliečių numatomą moralinę paramą pavienės šalys ir šalių grupės mažiau skiriasi. Pagrindinis tokios paramos šaltinis yra šeima – ją kaip pagrindinį šaltinį nurodė maždaug du trečdaliai Europos piliečių visose šalių grupėse. Apskritai, esant tokiam pat nepritekliui, žmonės, kurie turi galimybę pasinaudoti finansine arba moraline parama, paprastai jaučia mažesnę socialinę atskirtį.

Dvasinė savijauta

Visose šalyse didesnis pagal BVP rodiklį matomas gerovės lygis susijęs su geresne dvasine savijauta. Tai gali būti viena iš priežasčių, dėl kurių vidutinis trijų šalių kandidačių ir dvylikos naujųjų valstybių narių piliečių juntama dvasinė savijauta gerokai prastesnė nei 15 ES valstybių. Nepaisant to, esant įvairaus lygio nepritekliui, respondentų iš 15 ES valstybių atsakymai paprastai rodė geresnę dvasinę savijautą nei trijose šalyse kandidatėse ir dvylikoje naujųjų valstybių narių.

Kalbant apie psichikos sveikatą, socialinės atskirties įtaka skirtingose šalių grupėse labai skiriasi. Trijose šalyse kandidatėse juntama socialinė atskirtis tik šiek tiek prisideda prie prastesnės dvasinės savijautos, o jos poveikis dvylikoje naujųjų valstybių narių yra penkis, 15 ES valstybių – septynis kartus stipresnis. Tyrimo rezultatai rodo, kad visose šalyse tiesioginis nepritekliaus poveikis psichinei sveikatai yra daug didesnis nei netiesioginis jo poveikis per socialinę atskirtį. Tačiau ne tokiose turtingose trijose šalyse netiesioginė nepritekliaus įtaka yra palyginti mažesnė negu dvylikoje naujųjų valstybių narių ar 15 ES valstybių.

Pasiūlymai dėl politikos strategijų

- Esant galimybei, oficialius socialinės atskirties rodiklius reikėtų papildyti subjektyviomis juntamos socialinės atskirties priemonėmis, siekiant nustatyti, kokios kliūtys daro poveikį Europos piliečių gyvenimo kokybei ir kokiomis aplinkybėmis ji skiriasi.
- Dabartinių ir būsimų ES šalių gyvenimo lygio skirtumus būtų galima sumažinti skatinant švietimą ir įgūdžių lavinimą, plėtojant dinamišką ir įvairialypę darbo rinką trijose šalyse kandidatėse ir dvylikoje naujųjų valstybių narių.
- Siekiant dirbti galintiems asmenims užtikrinti galimybę dalyvauti darbo rinkoje ir dirbti negalintiems žmonėms garantuoti minimalų gyvenimo lygį, reikia nuosekliai ir abiem pusėms naudingu būdu toliau plėtoti priemones, pvz., aktyvias darbo rinkos programas ir pajamų perkėlimo sistemas.
- Socialinė parama turi lemti įtakos visų piliečių integracijos ir dvasinės savijautos gerinimui ir asmenų, kurių gyvenimo sąlygos prastos, dvasinės savijautos apsaugai. Politinių intervencinių priemonių, kuriomis būtų skatinama arba išsaugoma socialinė parama, analizė turėtų būti ES ir nacionalinės politikos prioritetas.
- Plėtojant psichikos sveikatos politiką, būtina nustatyti ir šalinti didesnius su prastesnėmis gyvenimo sąlygomis susijusio psichologinio streso šaltinius, dėl kurių gali didėti žmonių pažeidžiamumas sunkesnių psichikos sveikatos problemų požiūriu ir kurie vėliau gali turėti brangiau kainuojančių pasekmių ir pareikalauti brangesnių gydymo priemonių.
- Šalys turėtų mokytis iš gerosios patirties, atsižvelgdamos į tai, kad kai kurioms valstybėms, būtent Skandinavijos šalims, daug sėkmingiau pavyksta užtikrinti aukštesnę socialinės įtraukties lygį esant panašiam bendrosios gerovės lygiui ir tokiam pat pradiniam žmonių nepritekliaus ir gyvenimo lygiui.

Papildoma informacija

EQLS tyrimą „Gyvenimo sąlygos, socialinė atskirtis ir dvasinė savijauta“ galima rasti internete adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0988.htm>.

EQLS apžvalginė ataskaita ir tolesnė antrinė tyrimo duomenų analizė skelbiamos Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo interneto svetainėje <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>.

Teresa Renehan, ryšių palaikymo pareigūnė
ter@eurofound.europa.eu